

א
ת
ח
ו
ת
ו

משרד החינוך
מנהל החינוך הדתי

*נפקא מינא | הינו מושג תלמודי שמשמעותו בשיח הגמרא הוא "מה יוצא לנו מהדיון", וביתר דיוק: "מה ההשלכה המעשית בין שתי דעות שחולקות ביניהן?" עלון זה מנסה לגעת בסוגיות חינוכיות בוערות ואקטואליות, במטרה לעודד חשיבה ובעקבותיה פעולה בשדה העשייה החינוכית.

בעלון הנוכחי נבחן את סוגיית **החירות** בעשייה החינוכית, במרחבי החינוך בהם אנחנו פועלים.

ביקשה ממנה לעזור בקיפול כביסה, המורה שלה השאירה לה מטלות בזום. היא הרגישה איך **החירות** שלה בפנים הולכת ומצטמצמת, הולכת וקמלה. **המשך קריאה בעמוד 6**

"אין הנפש משיגה **חירות אמיתית** מתוך צבירת חומרים לשם ידע ומתוך רכישת רעיונותיהם של אנשים אחרים, אלא מתוך גיבוש אמות מידה לשיפוט משלה ומתוך יצירת מחשבות"

(רבינדרנאט טאגור)

Rabindranath

(Tagore). **המשך**

קריאה בעמוד 8

"את חירותי"

שמרתי לי אותך

כמו כוכב בסער

את חירותי

עזרתלי לעמוד

בכל כאב וצער"

המשך קריאה בעמוד

10

"בחרים משהו שהיינו

מאוד רוצים לעשות

(בחיים האישיים,

המקצועיים, מערכות

יחסים ועוד). **המשך**

קריאה בעמוד 7

"הכול ברשת זמין

ומגיע בדחיפה –

Push, לכן לדור

הנוכחי אין את

היכולת לדחות

סיפוקים. המדיה

הדיגיטלית מספקת

לו ריגושים ותעסוקה תמידית אינסופית. דור

זה אינו יודע כיצד לדחות סיפוקים. כל מאוויו

הווירטואליים מתמלאים וזמינים מידית ברשת.

במידה והמענה אינו מידי או אינו ניתן ליישום

מידי, הוא מאבד בו עניין ועובר לגירוי או לצורך

הבא. **המשך קריאה בעמוד 9**

"יש לי רעיון נהדר ליוזמה חינוכית, אבל אני

לא יכול להוציא אותו לפועל..." מה קורה לנו

כשאנחנו לא יודעים איך להתקדם עם יוזמה

חינוכית? **המשך קריאה בעמוד 4**

"מילים והגדרות לובשות צורה ומשתנות במשך השנים. כשהיינו ילדים בשכונה הייתה מילה לא נעימה שהייתה נאמרת כלפי מי שאינם 'דתיים'. קראו להם 'חופשיים'." **המשך קריאה בעמוד 3**

"המונח 'אסדרה דינמית' הושאל מעולם הביולוגיה על ידי עולם המשפט, כמענה ליוזמות וחדשנות טכנולוגית המאתגרים את הרגולטור.

חדשנות פורצת לעיתים

את הגבולות של

מערכת חוקים ותקנות

(לדוגמא: Airbnb, מונית

אוטונומית, ביטקוין). כדי

לעודד חדשנות, נדרשת

בחינת דרכים להגמשת

הגבולות, במסגרות

זמן רלוונטיות לקצב

ההתפתחות של העולם

הטכנולוגי, הפיננסי,

העסקי ועוד." **המשך**

קריאה בעמוד 4

"דוגמא ליצירה ויוזמה

מתוך **חירות מחשבתית**

היא המהפכה החינוכית

הנעשית בישיבת "צביה

קטיף" ביד בנימין, אותה

זם ומנהיג הרב יועד

אהרונ, ראש הישיבה

ומייסדה לפני 13 שנה.

בישיבה חיפשו את הדרך

המיטבית לתת מענה

לימודי-פדגוגי-חינוכי-

חברתי מלא ומגוון

המתאים לכל תלמיד

ותלמיד ולהיות רלוונטיים

לצרכי התלמידים." **המשך קריאה בעמוד 5**

"הַאֲמָנָם עוֹד יְבֹאוּ יָמִים בְּסֻלְיָהּ וּבְחֶסֶד,

וְתִלְכִּי בַשָּׂדֶה, וְתִלְכִּי בּוֹ פְּהֶלֶךְ הַתֶּם,

וּמִחֲשׂוֹף בֶּן-רִגְלֶךְ יִלְטֶף בְּעֲלֵי הָאֶסְפָּסֶת,

אוֹ שְׁלִפִּי-שִׁבְלִים יִדְקְרוּךְ וְתִמְתֵּק דְּקִירְתֶּם."

המשך קריאה בעמוד 12

"חירות קמה בבוקר וישר הרגישה חולה. זו

הייתה תקופת לחוצה בבית בגלל הקורונה וכל

היום כולם ציוו עליה דברים. אבא שלה ביקש

ממנה לקחת את האחים שלה לגן, אימא שלה

החופשיים | דבר החמ"ד

מילים והגדרות לובשות צורה ומשתנות במשך השנים. כשהיינו ילדים בשכונה הייתה מילה לא נעימה שהייתה נאמרת כלפי מי שאינם 'דתיים'. קראו להם **'חופשיים'**.

הייתה במילה הזו כוונת גנאי אבל גם משהו שיש בו קצת קנאה. להיות חופשי, להרגיש חופשי, לעשות מה שבא לי.

מה אפשר לחנך למול הכמיהה הזו?

להדגיש עד כמה זה לא ישתלם בעולם הבא?

לספר שזה זיוף?

לאיים ולהציב 'גבולות'?

הרב קוק הוביל דרך חינוכית שייתכן והיא חדשנית.

ייתכן ויש שקדמו לו אבל הוא הכניס את המסר הזה במילים כל כך מרוממות.

הוא הראשון שאמר לנו:

הקנאה בחופשיים, **השאיפה לחירות**, היא טובה!

היא קריאה של הנשמה למקום שיש בו מרחב.

"תנאי הגאולה שניים המה: **החירות העצמית**, חירות הגוף מכל שיעבוד זר, מכל שיעבוד הכופה את צלם אלוקים אשר באדם להיות משועבד לכל כוח אשר הוא מוריד את ערכו, את תפארת גדולתו והדרת קדשו, והחירות הזאת אינה נקנית כי-אם על ידי חירותה של הנשמה, **חירות הרוח** מכל מה שהוא מטה אותה ממסילתה הישרה והאיתנה היצוקה במהותו העצמית" (עולת ראייה חלק ב', עמוד רמ"ד).

הקב"ה לא רוצה לצמצם ולהגביל אותך אלא דווקא לתת לך כנפיים לתעופה הכי חופשית שאפילו אי אפשר לדמיין.

שיא השיאים של השאיפה הזו באה לידי ביטוי בפסח:

'לשנה הבאה בני חורין'.

נחנך את עצמנו יחד עם תלמידינו:

לא לתייג ('חופשיים' / 'חילוניים' ועוד ועוד)

לראות את ליל הסדר כלילה שהציר המרכזי בו הוא השאיפה **לחירות אמתית**.

בברכת פסח כשר ושמח

שוש נגר,

ראש מינהל החמ"ד

"חזרה לעמוד הראשי"

החירות לא לדעת הכל | ד"ר טל שריר

מנהלת המחלקה לאסדרה באגף מו"פ

"יש לי רעיון נהדר ליוזמה חינוכית, אבל אני לא יכול להוציא אותו לפועל..." מה קורה לנו כשאנחנו לא יודעים איך להתקדם עם יוזמה חינוכית כי הנהלים לא מכילים אותה? ואולי דווקא לרגולטור חסר המידע איך לתמוך ביוזמה שלנו?

המונח "אסדרה דינמית" הושאל מעולם הביולוגיה על ידי עולם המשפט, כמענה ליוזמות וחדשנות טכנולוגית המאתגרים את הרגולטור. חדשנות פורצת לעיתים את הגבולות של מערכת חוקים ותקנות (לדוגמא: Airbnb, מונית אוטונומית, ביטקוין). כדי לעודד חדשנות, נדרשת בחינת דרכים להגמשת הגבולות, במסגרות זמן רלוונטיות לקצב ההתפתחות של העולם הטכנולוגי, הפיננסי, העסקי ועוד.

בעולם המתמודד עם קצב מהיר של שינויים, מה תפקיד הרגולציה בחינוך? כיצד ניתן לנהל בקרה רלוונטית? האם הרגולציה החינוכית בונה ומסדירה את המערכת לתמיכה בתהליכי שינוי מואצים? או האם לעתים מהווה מחסום להתפתחות וצמיחה?

כדי לשלב רגולציה בעולם דינמי וגמיש, היא חייבת להיות פשוטה, דינמית ומגיבה לתהליכים. את המעבר מרגולציה סטטית לדינמית ניתן לקיים בשיתופי פעולה עם יזמים המובילים ומפתחים חדשנות חינוכית באמצעות יצירת זירות חינוך חדשניות.

עקרונות הפעולה של אסדרה דינמית למודלים פדגוגיים חדשניים:

1. **ניהול אחראי של מתח** בין ערכים מנוגדים. למשל המתח בין חירות הפרט לשוויון הזדמנויות, בין הפרטי לציבורי, באמצעות פיתוח תפיסת עתיד רלוונטית לשני הצדדים תוך שמירה על תפיסת הממלכתיות ועל החינוך הציבורי.

2. **שיתוף פעולה** באמצעות: ניתוח והמשגה של הפדגוגיה החדשנית; איתור רגולציה המאוגרת על ידי הפדגוגיה; יצירת שיתופי פעולה בין הרגולטור והשטח.

3. **יצירת שיח** תוך מחויבות לחוזרי מנכ"ל. הרגולטור בוחן סוגיות עומק חינוכיות ובודק את גבולות הרגולציה, והיזם מפתח אחריות ציבורית ומתקדם לעבר [רגולציה וולונטרית](#).

ההבנה שהיזם 'לא יודע הכל' ושהרגולטור לא מכיר את צרכי השטח המשתנים תכופות, מובילה למסקנה כי רק שיתוף פעולה מובנה ושיטתי ייצור את החירות להצמחת חינוך ציבורי מיטבי.

[להרחבה על היחידה לאסדרה דינמית באגף מו"פ](#)

החירות להיות אני |

הצצה לנעשה בישיבת "צביה קטיף"

עינת ולך – אגף מו"פ ניסויים ויוזמות

מרים זיסמן – מפקחת תחום פדגוגיה ברשת

"החירות האמתית היא הנאמנות לעצמיות" (הרב קוק), ממש כמו המצה המורכבת אך ורק מקמח ומים. אדם הוא בן חורין רק כאשר הוא נאמן לעצמו, ללא שום תוספת חיצונית. עצמיותו של אדם היא העבדות לה'. החירות היא זו שמאפשרת לכל מנהל לחלום, לשאוף, להמריא, להמציא ולהגשים.

דוגמא ליצירה ויוזמה מתוך **חירות מחשבתית** היא המהפכה החינוכית הנעשית בישיבת "צביה קטיף" ביד בנימין, אותה יזם ומנהיג הרב יועד אהרוני, ראש הישיבה ומייסדה לפני 13 שנה. בישיבה חיפשו את הדרך המיטבית לתת מענה לימודי-פדגוגי-חינוכי-חברתי מלא ומגוון המתאים לכל תלמיד ותלמיד ולהיות רלוונטיים לצרכי התלמידים.

הישיבה ביקשה להעניק לכל תלמיד בחירה אישית אמתית של תכני הלמידה, תוך שמירה מרבית על המסגרת הכיתתית, החינוכית והחברתית. יעד זה הוביל ליצירת מערכת שעות אישית לכל תלמיד שכוללת מפת התקדמות על פי צרכי התלמיד. כל תלמיד זוכה לקבל את **חירותו הלימודית** על-פי בחירתו. הרמ"ים, המורים וחברי הצוות כולם שותפים למשימה, מתמסרים לה באהבה וברצון וללא שום כפייה. חשוב לציין שהמהפכה הזו נעשית בלי לפרוץ את מסגרות התקן והתקציב.

החירות היא המתנה שהרשת מעניקה למנהליה כדי ש"יעופו" על עצמם, על בתי החינוך שלהם, על צוותיהם ועל תלמידיהם, וברוך ה' זוכים באמצעותה להצלחה. **להרחבה לחץ כאן.**

אלי ותרצה אטיה | לב לדעת

חירות קמה בבוקר וישר הרגישה חולה. זו הייתה תקופת לחוצה בבית בגלל הקורונה וכל היום כולם ציוו עליה דברים. אבא שלה ביקש ממנה לקחת את האחים שלה לגן, אימא שלה ביקשה ממנה לעזור בקיפול כביסה, המורה שלה השאירה לה מטלות בזום. היא הרגישה איך **החירות** שלה בפנים הולכת ומצטמצמת, הולכת וקמלה.

כססוף סוף לאחר יום ארוך ומפרך בבית הספר היא כיתתה את רגליה חזרה הביתה, גילתה שהדרך חזרה חסומה בסלעי ענק שנפלו מההר וחסמו את הדרך. כשהיא ניסתה לעקוף את הסלעים מסביב, היא גילתה מאחורי אחד מהם נער צעיר. "מי אתה?" שאלה **חירות**.

"אני? אני **חשש**". "ומה אתה עושה כאן **חשש**?" "אני חוסם את הדרך". "למה אתה חוסם את הדרך?" אמרה **חירות**, "אתה לא רואה שאנשים צריכים לעבור?"

"אני יודע שאנשים צריכים לעבור, אבל הם לא נזהרים. לפני שדודרתי את כל הסלעים האלו, הדרך הייתה מאוד מסוכנת. היה פה גשר שלא היה יציב ואף אחד לא נזהר, למרות שניסיתי להזהיר אתכם כמה פעמים".

"אבל עכשיו אף אחד לא יכול להשתמש בדרך, וגם לא לתקן אותה!" אמרה **חירות** בהיגיון. "נכון, אבל עדיף שאף אחד לא יעשה שום דבר, שכולם יישארו בבית שלהם, מתחת לשמיכה ולכרית שלהם, מוגנים מכל רע".

"חזרה לעמוד הראשי"

בשלב הזה **חירות** התחילה לבעוס. לא מספיק שההורים שלה אומרים לה מה לעשות, שהמורים שלה אומרים מה לעשות, עכשיו הנער החוצפן הזה חוסם לה את הדרך? "תן לי לעבור!" "לא, לא אתן לך לעבור". "בסדר גמור", חשבה **חירות**. "אעבור בכל מקרה". היא הפשילה שרוולים והתחילה לאט לאט לטפס על הסלע. "את לא רואה שזה מסוכן??" נזעק **חשש**. "אם אתה כל כך פוחד", אמרה **חירות**, "אתה מוזמן לבוא איתי ולשמור עליי בדרך". "את השתגעת לגמרי", אמר **חשש**, אבל לא הייתה לו כל כך ברירה, הוא לא רצה להישאר על הדרך לבד והחל לטפס אחריה בזהירות ובחשש.

לאורך כל הדרך שמר **חשש** על צעדיה של **חירות**, כשהיא שמה את הרגל במקום לא בטוח, כשהיא בחרה בדרכים מסוכנות. סוף סוף, לאחר שהגיעו וטיפסו כמעט עד לביתה של **חירות**, היא הסתובבה ואמרה: "אתה רואה **חשש**, הדרך לא הייתה כל כך נוראה". **חשש** הצטמרר ואמר: "היא הייתה נוראה מאוד". "לא", אמרה **חירות**, "זה לא היה כל כך מפחיד - כי הלכנו אותה ביחד".

הצעה לפעילות, כדאי בזוגות | מנהלים, מורים, תלמידים

בחרים משהו שהיינו מאוד רוצים לעשות (בחיים האישיים, המקצועיים, מערכות יחסים ועוד).

קוראים את הסיפור ומשחקים במשחק תפקידים, כאשר אחד הוא החירות והשני הוא החשש. נעזרים בשאלות הבאות, ומדברים בגוף ראשון.

א. מדוע אני רוצה לעשות את המעשה הנ"ל? האם אני נחוש שהוא יתקיים? מה תלוי בי על מנת שהוא יתקיים? מה אחוש ברגע שהמעשה יתממש?

ב. מה מונע ממני לעשותו? על מה אני צריך להתגבר כדי שהדבר יצליח? האם החשש הוא רציונלי? האם ניתן לגבור עליו בדרך אחרת? האם החשש מגן עליי, וכיצד?

ג. לנסות לשלב ולפייס בין החירות והחשש, כך שילכו יחדיו וכל אחד יתרום את שלו לתהליך, ולא יבלום את האחר.

ניר גולן | קהילות הבחירה בקהילה בדור קבצי"ם?

"אין הנפש משיגה חירות אמתית מתוך צבירת חומרים לשם ידע ומתוך רכישת רעיונותיהם של אנשים אחרים, אלא מתוך גיבוש אמות מידה לשיפוט משלה ומתוך יצירת מחשבות" (רַבִּינְדְּרָנַתְּ טַאגֹּור Rabinranath Tagore).

הדור שנולד לתוך המדיה הדיגיטלית מכונה על-ידי ניר גולן, **דור קבצי"ם**, בזכות חמשת המאפיינים הבאים:

קהילה: תחושת שייכות למסגרת חברתית

בחירה: דרישה לעצמאות וחופש לבחור בעצמו

צורך: חיפוש מענה שאינו סטנדרטי

ייחוד: בקשת פתרון חדשני בהתאמה אישית

מידי: ציפייה ליישום מידי ללא דחיית סיפוקים

פירוט המאפיינים:

1. קהילה: תחושת שייכות למסגרת חברתית

לדור הדיגיטלי קיים צורך עמוק ובסיסי להיות שייך ל"משהו גדול ממנו". צורך זה נותן מענה לתחושת אפסותו וחוסר חשיבותו של הפרט במערכת הדיגיטלית. הצורך בשייכות לקהילה היה קיים גם בדורות הקודמים, אך הוא התעצם בדור הנוכחי כתוצאה מריבוי הקהילות הווירטואליות אליהן הוא יכול להשתייך. יצירת שייכות לקהילה חברתית בכלל ולומדת בפרט, מעניינת אותו כשהיא תורמת לו באופן אישי, חברתי ומקצועי.

2. בחירה: דרישה לעצמאות וחופש לבחור בעצמו

קונפליקט תלות-עצמאות מועצם במציאות הווירטואלית היום, מכיוון שהגבולות בין הבחירה האמתית לבין הבחירה הווירטואלית היטשטשו. כדי לאפשר בחירה אמתית יש לאפשר שקיפות. דור זה אינו טולרנטי לעמימות בכלל. העמימות נותנת לו תחושה של חוסר שליטה ופגיעה בחופש הבחירה שלו. ניתן להעצים את חופש הבחירה דרך שיתוף בהחלטות על תהליכי למידה.

3. צורך: חיפוש מענה שאינו סטנדרטי

הדור הדיגיטלי הוא בעל מודעות גבוהה לצורך הפיסי והקוגניטיבי שלו. מומלץ שכל משימה או נושא למידה יהיו מחוברים לצורך, וכך יתנו לו מענה ויבוצעו בצורה מיטבית. המדיה הדיגיטלית מספקת לו תעסוקה תמידית אינסופית, דרך הרשתות החברתיות והמשחקים הזמינים ברשת. דור זה אינו יודע איך להשתעמם. הדור "מחובר" מאד לצרכיו והסטנדרטים למילוי צרכיו עולים מדרגה בכל רגע. הוא מחפש ריגושים ואינו מסתפק במענה סטנדרטי לצרכיו.

4. ייחוד: בקשת פתרון חדשני בהתאמה אישית

החיפוש אחר זהות וירטואלית מעסיק את הדור הדיגיטלי. חשובה לו מאוד הזהות הייחודית שלו, "הסטייל" האישי. לכן הוא לא יסתפק ב"פתרון מדף", הוא רוצה פתרון חדשני, מענה ייחודי לצורך שלו, המבדיל ומייחד אותו מהשאר, אך עדיין מקובל ומוכר על-ידי הקהילה שלו. הוא נמצא במרדף אינסופי אחר הכרה והוקרה ברשת החברתית. ישנה חשיבות גבוהה לאופן בו הייחודיות מתקשרת לו ולסובבים אותו.

5. מיד: ציפייה ליישום מדי ללא דחיית סיפוקים

הכול ברשת זמין ומגיע בדחיפה - Push, לכן לדור הנוכחי אין את היכולת לדחות סיפוקים. המדיה הדיגיטלית מספקת לו ריגושים ותעסוקה תמידית אינסופית. דור זה אינו יודע כיצד לדחות סיפוקים. כל מאווייו הווירטואליים מתמלאים וזמינים מידית ברשת. במידה והמענה אינו מדי או אינו ניתן ליישום מדי, הוא מאבד בו עניין ועובר לגירוי או לצורך הבא.

מומלץ להתחשב באופיו ובטבעו המיוחד של הדור הדיגיטלי על-פי מודל קבצי"ם: לאפשר לו בחירה, שייכות לקהילה, מענה שאינו סטנדרטי, ופתרון חדשני בהתאמה אישית הנותן מענה מדי.

[להרחבה לחץ כאן](#)

אֵן אִיכּוּגִי

חוזה אלברשטיין | מילים ולחן: ג'ורג' מוסטקי | תרגום: יורם טהרלב

את חירותי
שמרתי לי אותך
כמו כוכב בסער
את חירותי
עזרת לי לעמוד
בכל כאב וצער

ולצעוד בדרכי גורלי
עד תבוא גם עליי השלכת
ולרקום חלומות על קרני הלבנה
וללכת ללכת

את חירותי
למען רצונך
את שבועותיי הפרתי
את חירותי
לשמור בריתי איתך
את חולצתי מכרתי

סבלתי הרבה וכאבתי בלי די
רק למען אמון בי תתני
נטשתי ארצי וטובי ידידי
ושלך רק הנני.

את חירותי
הורית לי לוותר
על תפנוקים ונועם
את חירותי
לימדת את ליבי
גם בבדידות לשמוח.

את שלימדת אותי לחייך
למראה הרפתקה שחלפה לה
ללקק את פצעי במסתור ולקום
וללכת לי הלאה.

את חירותי
בלילה קר אחד
הפרתי את בריתנו
כך לבדי
ערקתי מהשביל
עליו פסענו שנינו.

בגדתי בכ חירותי הטובה
אל הכלא פסעתי בצער
אל הכלא החם אשר שמו אהבה
נאספתי כמו נער
וסוהרת יפה בתנועה רחבה
נעלה את השער.

האמנם

מילים: לאה גולדברג

האמנם עוד יבואו ימים בסליחה ובחסד,
ותלכי בשדה, ותלכי בו כהלך הפסח,
ומחשוף כף-רגלך ילטרף בעלי האספסת,
או שלפי-שבלים ידקרוך ותמתק דקירתם.

או מטר ישיגך בעדת טפותיו הדופקת
על כתפך, חזה, צוארך, וראשך רענן.
ותלכי בשדה הרטב וירחב כף השקט
כאור בשולי הענן.

ונשמת את ריחו של הפלם נשם ורגע,
וראית את השמש בראי השלולית הזהב,
ופשוטים הדברים וחיים, ומתר בם לנגע,
ומתר, ומתר לאהב.

את תלכי בשדה. לבדך. לא נצרכת בלהט
השרפות, בדרכים שסמרו מאימה ומדם.
וביטור-לבב שוב תהיי ענוה ונכנעת
באחד הדשאים, באחד האדם.

אבני מצנח העלון |
אילה צדוק (עורכת)
עינת ולר
אלי אטיה
ביר גולן

מצנח אשון | מוריה שטרן
מצנח גרסי | אילה צדוק
נראה אי"ה בזיליון הבא

